

PAJTLERJEV KOTIČEK

Pri Brückenwirtu v Račah

Pri Brückenwirtu, kot so v avstro-ogrskem času imenovali hišo družine Falež (včasih so priimek pisali Falesch ali Faleš), je že od nekdaj bila v rabi slovenska beseda. Družina je dobila ime po mostu, ki je za Magdalencevim vrtom prečkal cesto med Osnovno šolo Rače in Pinusom. V tem nastalem trikotu je nekoč v vrtu stal lesen križ z razpelom, ki so ga ob rekonstrukciji nastalega križišča odstranili.

Pri Brückenwirtu

Alojz Falež je pred prvo svetovno vojno izvedel od znanca, da nameravajo na Studencih pri Mariboru uničiti slovenske knjige. Kot dober rodoljub se je odločil rešiti te knjige. Odpravil se je z vozom na Studence, naložil knjige, jih pokril s koruznico in odpeljal v Rače (1907). Kmalu je bilo v Račah ustanovljeno Bralno društvo in ne dolgo za tem, leta 1908, Javna knjižnica.

Od leve proti desni stoji Marija (Micika),
ob materi Mariji st. sedi Alojz Falež

Da je bil Alojz Falež tudi umen kmet, nam dokazuje diploma, ki jo je dobil v Mariboru, 4. septembra 1928, torej v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (uokvirjena diploma meri 88 x 51 cm in je naredila veliko pot po Sloveniji, saj je bila pri zbiralcu v Velenju, nato v Mariboru, dokler je nisem odkupil in je sedaj v moji zbirki dokumentov za Rače.) Kot sem že omenil, je bila izdana v času Kraljevine SHS, zato je vsebina pisana v srbsko-hrvaškem jeziku in se glasi:

"Ministarstvo Poljoprivrede i voda Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca odlikuje ovom Diplomom uglednoga stočara

gospoda Faleža Alojza, posestnika v Račah, u Mariboru 4. septembra 1928.

Predsedik izložbenog odbora mg. Jos. Zidan, sekretar Martin Zupanc."

Diploma iz leta 1928

Ob 50. obletnici obstoja knjižnice v Račah je leta 1958 prejel Alojz Falež priznanje, ki se glasi:

"Kot ustanovitelju Javne knjižnice, se Vam, tovariš ALOJZ FALEŽ, prebivalci Rač zahvaljujejo in Vam poklanjajo priznanje (levo letnica 1908, desno letnica 1958).

Slovenski knjigi ste utirali pot do življenja. Znali ste jo ljudem približati. Za to kulturno delo smo Vam hvaležni.

Tajnik: ni podpisan

Predsednik

Kult. umet. društva
(nečitljiv podpis)

Rače, 23.12.1958"

Priznanje ob 50. obletnici Javne knjižnice v Račah

Tudi pot in usoda tega priznanja je bila enaka prejšnjemu in je sedaj v moji zbirki. Velikost uokvirjenega priznanja je 54 x 45 cm. Narisal ga je verjetno Ivan Plečko mlajši iz Rač, saj je bil znan kot dober reklamni slikar, fotograf amater in kino operater.

Sklepna beseda: Sramota je, da se nihče v Račah ni spomnil na dogajanja iz preteklosti, ki so zaznamovala 100. obletnico obstoja knjižnice v Račah in tistih ljudi, ki so k temu pripomogli na nesebičen način!

Franc PAJTLER

Z BABICO V DEŽELO PRAVLJIC

Skrivnostna ptica

Visoko v gorah in v gozdu, kjer so bila drevesa najvišja in najdebelejša, je živel gozdar, ki je imel sinova in hčerko. Mama je umrla tisti dan, ko je na svet privekala deklica. Oče je močno ljubil svoje otroke in skrbel zanje. Sinova sta očetu pomagala podirati drevesa in žagati drva, hčerka pa je kuhala in pridno pospravljala po hiši. Živel so zelo skromno in le enkrat na leto so se odpravili v mesto.

Nekega dne, ko je bil že skoraj večer, sta se sinova z očetom spet odpravila na delo. Odločili so se, da bodo podrli najmogčnejši hrast v gozdu. Lotili so se dela; žagali so in sekali, dokler drevo ni začelo ječati in se nagibati. Sinova sta utrujena sedla, oče pa je s sekiro še naprej sekal po debelem deblu. Naenkrat sta sinova v en glas zavpila: "Oče, nehaj!" Oče je obstal in začuden pogledal sinova. "Poglej," sta v en glas dejala in z roko pokazala proti vrhu drevesa. Na vrhu krošnje je sedela bela ptica, golobica, ki je jokala. "Ne morem verjeti," je presenečen jecljal oče, "ptica, ki joče". Prva solza iz črnih oči bele ptice je kanila na tla. "Zares toči solze," je tiho dejal prvi sin. "Kako je lepa, bela kot sneg," je dodal drugi. Oče, ki si je med tem že opomogel od presenečenja, je zaklical v krošnjo: "Zakaj jokaš, lepa ptica?" V tistem hipu je na očetov klobuk kanila druga solza, ptica pa je zamahnila s krili in odletela. Čez nekaj časa, ko ptice ni bilo nazaj, so se spet lotili dela. "Saj sploh ne vem, zakaj smo nehali delati, kot da še nikoli nismo videli ptice," je med delom dejal oče. Sinova sta brez besed žagala drevo. Kmalu je zabobnelo. Hrast je z vso svojo težo padel na tla. Možje so bili ponosni na opravljeno delo in pozabili so na snežno belo ptico. Naredila se je že noč in utrujeni so odšli domov.

Doma jih je čakala večerja, ki jo je pripravila deklica. Okrepčali so se in nato legli spat. Naslednje jutro je oče, ki se je zopet odpravil v gozd, nenadoma zaklical: "Kaj pa je to?" V klobuku, ki si ga je hotel nadeti na glavo, je zagledal srebrnik. Prvi sin, ki je stal tik ob očetu, je rekel: "Oče, tu sem je padla solza golobice. Morda se je solza spremenila v srebrnik!" je še dodal sin. Oče je srebrnik skrbno shranil in skupaj s sinovoma odšel v gozd.

Ko so že dolgo delali in je sonce močno pripekalo, so sedli, da bi pomalicali. Razgrnili so prtiček in hoteli nanj položiti košaro z jedmi. Takrat je drugi sin nenadoma vzkliknil: "Oče, poglej, zlatnik!" In res, med listjem in gozdnim mahom se je lesketal zlatnik. "Meni se zdi, da je na to mesto padla solzica tiste lepe ptice," je tiho rekel oče. Možje niso mogli več delati. Čudili so se, od kod srebrnik v klobuku in zlatnik v mahu. Odšli so domov. Tam jih je že na pragu čakala deklica. "Pohitite, dragi oče in brata," je nestrpnost vzklikala. Oče je pospešil korak, saj je mislil, da se je hčerki kaj zgodilo. "Kaj je, otrok moj, kaj se je zgodilo?" je prestrašen vprašal. Deklica jih je peljala v svojo sobico, kjer je na okenski polici sedela lepa, snežno bela ptica. Njene črne oči so otroke spominjale na mamine. Njeno perje je bilo tako mehko in belo. Urno je stopala sem ter tja ter sladko čebljala.

"Oče, kako lepa ptica," je v tišino dahnila deklica. "Že od včeraj sedi na oknu in noče nikamor," je naprej pripovedovala deklica. "Tudi mi smo jo srečali", sta naposled povedala sinova. "Mislim, da se je s hrastove krošnje preselila k nam,"

je dodal oče in skušal ptico pobožati. Ni se umaknila. Stegnila je tanek vrat in glavico nežno pritisnila k očetovi dlani. Oči je uprla v njegove in spreletelo ga je po celem telesu. "Toliko ljubezni je v očeh te ptice," je pomislil in še enkrat pobožal golobico.

Prišla je zima. Zapadlo je veliko snega. Očetu in otrokom je primanjkovalo hrane. Ptica je bila še vedno pri njih. Letala je po hiši, posedala na omari in veselo čebljala, ko jo je kateri izmed domačih ogovoril.

Nekega jutra, ko je snežilo že sedem dni in noči, je oče otrokom povedal, da nimajo več dosti hrane. Ostalo je le še malo krompirja in kos suhega kruha. Tudi drv je zmanjkovalo, snega pa je bilo preveč, da bi se dalo iti v dolino po hrano in drva. "Stisnili se bomo, da nas ne bo zeblo," je predlagala deklica. "In jaz ne bom nič jedel, saj sem močan," je rekel prvi sin. "Toda kaj se bo zgodilo s snežno golobico?" je vprašal drugi. Vsi trije so pogledali na omaro, od koder jih je ptica opazovala. V tistem trenutku je odprla svoj droben kljunček in spregovorila: "Nič se ne bojte, pomagala vam bom, samo ven me spustite." Strašno so se prestrašili, ko so slišali ptico govoriti. "Ali sanjamo?" so se spraševali. Ptica pa je že čakala pri vratih, da jo spustijo v zasneženi gozd. Oče je odprl vrata, medtem ko so otroci odprtih ust strmeli za ptico.

Minil je prvi dan, a golobice ni bilo nazaj. Bil je večer drugega dne in ptica se še vedno ni vrnila. Oče in otroci so postajali vedno bolj žalostni, bili pa so tudi lačni in pošteno jih je že zeblo. Zvečer tretjega dne je nekaj zaropotalo pred vrati. Deklica je skočila k vratom in jih odprla. Na tleh je ležala ptica, vsa mokra in premražena. Poleg nje je bila košara, polna jagod in borovnic. Celu gobe so bile v njej in nekaj suhih vejic. Oče je nežno pobral ptico, jo stisnil v naročje, sinova pa sta z vejicami zakurila ogenj. Svetlo in toplo je postalo v hiši. Posedli so okrog ognja, počasi zobali sladko sadje in opazovali snežno golobico. Ni se premaknila. Njen kljunček in oči so bile zaprte. Oče je pričel jokati. "Vem, da si moja žena, ki je umrla, po očeh te poznam. Prosim, ne zapusti nas," je tiho jokal. Njegove solze so padale po belem perju. Bile so vroče od ljubezni in ogrele so snežno golobico. Počasi je odprla oči, vzdignila glavo in zaščebetala: "Moja ljubezen do vas se je spremenila v zlatnike, vaša mi je vrnila življenje. Odslej bom pri vas". Nato je sladko zaspala.

Prišla je pomlad. V gozdu je zacvetelo. Snežno bela ptica je stopicala po mahu in iskala semena. Oče in otroci so objeti sedeli na pragu in jo opazovali. V klobuku so za hude čase še vedno imeli zlatnika. Doslej ju še niso potrebovali, saj so živeli skromno. Pridno so delali in si pomagali, ko pa so šli v mesto, je bela golobica sedela na očetovi rami in šla z njimi.

Bili so srečni.

*Ob slovesu od dolge, mrzle zime
vam želimo, da vam prijazno pomladno sonce
ogreje telo in srce.*

Uredništvo

Občina Rače - Fram

Ulični sistem občinskega središča Rače

